

уровней религиозного. Исследовано отдельные проявления акционального сакрального символизма в ритуалах авраамических религий на примере семантики телесности. Доказано, что в ритуале действие является динамическим и меняющимся, ведь религия активно реагирует на социокультурные и общественно-исторические изменения, детерминирующие новые текстовые коннотации в общей семантической композиции.

Ключевые слова: сакральный символизм, акциональный символизм, религиозный ритуал, миф.

Biletska B. G. Religious Symbolism in Religious Ritual.

The relation of myth and religious ritual in the overall structure of the cult, especially in its sacred and symbolic connotations are analyzed. The ritual as a standardized procedure, constitutes, in particular, the sacred values of the individual characters of symbols or its systematic groups is presented. The actional sacred symbolism on the bright examples of theological-doctrinal and folk-religious ritual levels of religious is highlighted. The individual actional manifestations of the sacred symbolism in rituals the Abrahamic religions as an example of semantics physicality is investigated. It is proved that in the ritual action is dynamic and changing, because religion is responsive to the socio-cultural and socio-historical changes, determining new text of semantic connotations in total composition.

Keywords: sacred symbolism, actional symbolism, religious ritual, myth.

УДК 298.9 (045.2)

Богдановський І. В.

**ЗМІНА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ:
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ОПІР ТРАДИЦІЙ**

У статті протиставляються традиційні цінності українського етносу з настановами споживацького суспільства. Наголошується, що інтеграція до європейського співтовариства вимагає прийняття керівництвом нашої країни правильних рішень, які б сприяли збереженню тих вітчизняних традицій, що довели свою практичну корисність, та поширенню тих нових для нашого суспільства західних методів регулювання суспільних відносин, які довели свою ефективність.

Ключові слова: глобалізація, традиції, цінності, християнство, освіта.

Керівництво сучасної України проводить кардинальні реформи, спрямовані на модернізацію політичної та економічної сфер життя суспільства, беручи за зразок універсальну ліберальну модель розвитку. На наш погляд, це реформування є виправданим, оскільки панування корумпованої олігархічної системи загальмувало поступальний розвиток України. Можна погодитися з тим, що ліберально-демократична капіталістична система довела свою практичну ефективність, а її імплементація принесла значну користь незахідним країнам, сприяючи їх прогресивному розвитку в сферах економіки, політики, науки і техніки.

Спрямованість і тенденції розвитку сучасної глобальної цивілізації розглянуті у працях відомих закордонних та вітчизняних мислителів: С. Анісімова, В. Х. Арутюнова, О. Білоруса, Дж. Боткіна, В. Іваннікова, Дж. Лангфорда, К. Марша, Д. Медоуз, М. Малиці, А. Неклесси, А. Панаріна, Л. Перельмана, В. Савельєва, Дж. Солтіса, І. Шеффлера та ін. На думку вказаних дослідників, для виживання людства, успішного вирішення глобальних проблем і мирного розв'язання конфліктів необхідно формування спільних для усього людства ціннісних настанов. Але, з іншого боку, вони застерігають, що будь-яка універсалізація об'єктивно прагне до нівелювання особливого, неповторного, унікального, що притаманне автономним культурним системам. Значний внесок в осмислення проблеми співвідношення глобальних та специфічно українських цінностей зробили такі дослідники як

Д. Лук'яненко, М. Михальченко, Ю. Пачковський, В. Свінцицький, А. Толстоухов, З. Самчук та ін. На наш погляд, варто розглянути, яким чином глобалізація, сприяючи культурно-економічній і політичній уніфікації країн світу, загострює проблему аксіологічної кризи.

Метою статті є співставлення ціннісних настанов споживацького суспільства, основою яких є культ грошей і насильства, з традиційними цінностями українського суспільства, які формувались під впливом православного християнства. Пропонується вдосконалити освітню політику в Україні. Зокрема, більшу увагу приділяти викладанню тих гуманітарних дисциплін, які формують світогляд людини і сприяють збереженню традиційних цінностей.

У ході глобальних трансформацій нівелюються розбіжності між країнами, народами, етнічними групами, що призводить до зниження розмаїття світового співтовариства як системи, знижує його життєздатність. Етнос є складною культурно-історичною та антропологічною конструкцією. Спільність природно-кліматичних умов проживання, перебіг головних подій історичного шляху, характер виробничої діяльності і т. ін. формують особливості національного характеру – етнічну мораль, сукупність традиційних цінностей, норм, правил і вимог, які регулюють діяльність як окремих індивідів, так і суспільства у цілому. Але у ході нестримної глобалізації етнокультурне знеособлення набуває небувалого розмаху. Зокрема, А. Панарін зазначає, що “європоцентризм... веде до зниження культурного розмаїття людства” [1, с. 165]. Цінності західної цивілізації поступово перемагають в масштабах всієї планети. У цьому контексті зазначимо, що і національні традиції українців потрапляють під пресинг міжнародних соціальних інститутів, а їх вразливість щодо зовнішньої культурно-інформаційної експансії постійно підвищується.

Інформаційний колоніалізм виявляється в розповсюдженні споживацького світогляду, який нав'язується різними складовими частинами західної масової культури (телебаченням, кінематографом, рекламою, літературою, музикою та ін.). У свою чергу, в основу споживацтва покладено культ грошей, які стають головним критерієм виміру життєвого успіху. Ще М. Вебер на початку ХХ ст. констатував, що “гроші і зовнішні блага цього світу як ніколи раніше в історії набувають все зростаючу і нарешті... повну магічну владу над людьми” [2, с. 181]. Товари, які закликають купувати рекламні телевізійні ролики, плакати чи буклети, представляються як цінності вищого порядку. Але некритичне сприйняття творів масової культури справляє деморалізуючий вплив на свідомість та поведінку, породжує людину маси, провідними характеристиками якої є відсутність глибоких інтересів, нерозвинена емоційна сфера, конформізм та агресивність.

Глобалізація призводить до стирання етнокультурних розрізень як всередині окремих країн, так і між країнами. Поширюються вестернізовані ціннісні орієнтації як на особистісному рівні, так і на рівні окремих соціальних груп. Населення периферійних країн (особливо молодь) послідовно відокремлюють від місцевих інтересів, норм та традицій. Представники молодого покоління швидко засвоюють західні цінності: індивідуалізм, себелюбство, гедонізм (орієнтацію на насолоду від користування товарами і послугами). Найбільше вони прагнуть будь-яким способом розбагатіти. Це й не дивно, оскільки кожна людина, незалежно від того в якій країні вона живе, зацікавлена у забезпеченні для себе і своїх близьких високого життєвого рівня і соціального статусу. Але в бідних країнах така настанова часто призводить до суспільних конфліктів. Зокрема, А. Толстоухов зазначає, що “пропаганда високих стандартів рівня життя “золотого мільярда” в зонах суцільної бідності породжує в суспільній свідомості потенційний конфлікт” [3, с. 13].

Інформаційний пресинг сприяє поглибленню аксіологічної кризи. У протистоянні сходяться дві системи цінностей: з одного боку, – це система цінностей ринкової економіки, бажання задовольнити потреби будь-якою ціною, а з другого боку, – це соціально зорієнтовані загальнолюдські моральні орієнтири, де найвище цінується добро для всього

живого. Глобальні інформаційні сітки сприяють уніфікації особистості, деформують свідомість шляхом інформаційної маніпуляції. Зокрема, надто інтенсивне використання мережі Інтернет деформує соціальні зв'язки (нівелює емоційне міжособистісне спілкування) і може навіть призводити до деструкції психіки. Як наслідок, деформується бачення політичних, економічних, екологічних, соціальних, культурних проблем, що не дозволяє адекватно реагувати на них. У той же час кожна окрема особистість в добу глобальних трансформацій повинна зберігати здатність до особистісного самовизначення і саморозвитку; вміти ставити перед собою цілі, знаходити та обирати необхідні засоби для їх досягнення; відповідально і свідомо приймати рішення, послідовно їх реалізовувати і критично оцінювати досягнуті результати; нести особисту відповідальність за свої вчинки.

На наш погляд, освітня політика в Україні має бути спрямована на підтримку базових традиційних цінностей. Сучасними прикладами дієвості традицій і звичаїв можуть бути моральні імперативи про необхідність поважати батьків, жити у злагоді з ближніми, допомагати слабким і беззахисним тощо. Етичні установки стійко закріплені в суспільній свідомості. В рамках традиційних релігій відбувся синтез звичаїв, табу і міфів, які, перетворившись на канони, склали так зване канонічне право. Конфесійна приналежність впливає на формування ціннісних установок навіть тих людей, які, живучи в секуляризованому суспільстві, відмовляються поважати традиції своїх предків. Зокрема, особи, які називають себе православними, на думку західного дослідника К. Марша, частіше асоціюють себе в першу чергу не з певною релігійною традицією чи конфесією, а з визначеною соціальною групою, яка сформувалася під впливом “тисячолітньої суміші релігійних вірувань і культурних правил” [4, р. 560]. Відповідно, “православними вважають себе навіть ті особи, які говорять про себе, що вони не вірять в Бога” [4, р. 545]. Таким чином “православ'я” часто виступає в ролі компоненти суто громадської ідентичності.

Т. Б. Коваль, провівши компаративний аналіз наявних у прихильників різних релігійних доктрин аксіологічних установок, визначила, що вони істотно впливають на економічну мотивацію людей. Дослідниця вважає, що ступінь стимулюючого впливу економічної мотивації в християнстві істотно вище, ніж в інших релігійних напрямках: “Головна особливість християнського ставлення до праці, господарювання, земних благ полягає в тому, що християнство, на відміну від буддизму, платонізму і різних дуалістичних вчень, не бачить в матерії зло, а в земному житті, праці та господарстві лише страждання... Християнство закликає до порятунку світу, а не до порятунку від світу. Християнське ставлення до праці, господарства і земних благ ґрунтується... на визнанні матеріального світу благим, оскільки благим є сам Бог – його Творець... Християнство реабілітувало і прославило будь-яку працю... яку так зневажав античний світ. Хіба не займався, телярським ремеслом сам Ісус? Хіба Його апостоли та учні не були людьми праці?” [5, с. 123].

Історичний досвід свідчить, що на основі християнського віровчення можна виховати гідних членів суспільства. У морально-етичній системі християнства як основа духовної єдності людей розглядається практично-діяльна любов до Бога і до ближнього (остання для справжнього християнина є зовнішнім проявом його любові до Бога). Сутність ідеї любові до ближніх розкривається в притчі про милосердного самарянина. Морально-етичне вчення, яке заснував Ісус Христос, відкриває безмежний простір для духовно-практичного самовдосконалення людини. Справжній християнин не має морального права впадати у відчай і опускати руки. Він повинен всім серцем прагнути стати “досконалим як Отець ваш Небесний” [Мф. 5:48]. Для цього він повинен слідувати Христовим заповідям, не забуваючи, що тільки усвідомлення своїх недоліків відкриває шлях до самовдосконалення. Слід пам'ятати, що соціально-етичний ідеал християнства не є утопічною абстракцією. Він

практично втілений та апробований протягом двох тисячоліть в інституті церкви.

Традиція православ'я засуджує надмірне прагнення наживи і вимагає від людини розумного самообмеження. Батьки християнської церкви засуджували надмірне споживання, закликали допомагати убогим. Іоанн Златоуст писав: “Джерелом зла є надлишок і бажання мати більше, ніж ми потребуємо” [6, р. 43]. Василь Великий закликав: “Не чекайте нестачі хліба, щоб відкрити свої комори... Не наживайтеся золотом на голоді і не користуйтеся загальною убогістю для примноження багатства” [там же]. А Григорій Назіанзин підкреслював, що “лихварі збирають дохід з того, що не сіяли, і жнуть те, що не садили, замість того, щоб культивувати землю, вони експлуатують важке становище тих, хто відчуває потребу” [6, р. 49]. У зв'язку з цим в традиції православ'я засуджується марнотратство. Найбільш радикальні прихильники православ'я проголошували, що надмірне багатство є гріховним. Вони вважали, що краще бути бідним, але жити по совісті, ніж багатим, але жити в гріху, не сприяло формуванню підприємницького характеру. Тому, можливо, в країнах, де традиційно домінувало православ'я, на відміну від західних країн, не сформувалась суспільна повага до багатих людей. Отже, морально-релігійний чинник не тільки не сприяв, але певною мірою і стримував розвиток підприємництва на вітчизняних теренах. Можливо, звідси беруть свій початок нехтування цінностями активності і досягнення успіху, що й досі поширені в тих постсоціалістичних країнах, де панує православ'я. Багатьом православним людям ближче цінності милосердя і співчуття, ніж егоїстичні установки, які спонукають індивідів в гонитві за комерційними доходами безкомпромісно боротися з оточуючими.

Можна поставити питання: “Які ціннісні орієнтири обирає студентська молодь у сьогоdnішні непрості часи?” Прагнучи дати відповідь на це питання, автор статті та О. Г. Льовкіна провели у 2012 р. серед студентів юридичного факультету Національного університету державної податкової служби України опитування: “Сенс життя та основні цінності”. Було опитано 200 респондентів (по 100 хлопців і дівчат). У ході опитування не давали готову шкалу цінностей – студенти самі з ними визначалися. Виявилось, що переважна більшість дівчат вважає, що головною цінністю їхнього життя є створення власної сім'ї (86%) і народження дитини (78%). Друге місце в ієрархії цінностей посідає отримання роботи з гарною платнею (76%). На третьому місці – кохання (52%). Серед важливих цінностей також були зазначені: батьки (45%), бажання бути вродливими та мати змогу гарно виглядати (43%) і прагнення вести цікаве життя (18%). Серед юнаків розподіл домінантних цінностей життя був дещо іншим: на першому місці “здобуття вищої освіти” (92%); на другому – “високооплачувана робота” (88%); на третьому – “мати гарних друзів” (76%); на четвертому – необхідність створення сім'ї та продовження роду (70%); на п'ятому – “прагнення гідно прожити життя” (42%). Крім того, хлопці вважали за необхідне “віддячити своїм батькам за їх турботу (виховання, освіту, матеріальне забезпечення)” (32%). Така цінність як “бажання заробляти гроші” щільно корелює з прагненням “забезпечити себе, дружину та дитину матеріально”. Значна частина як дівчат, так і хлопців вважають що життя (можливість існування в даному світі) саме по собі є цінністю (34%), що свідчить про домінування оптимізму серед студентів. Приємно здивував також факт визнання віри в Бога як однієї з провідних цінностей як у дівчат – 21%, так і у хлопців – 32%.

Під час аналізу студентських робіт було виділено такі ціннісні пріоритети як “здобуття вищої освіти”, “кар'єра”, “родинне життя”, “продовження роду”, “високооплачувана робота”, “кохання”, “друзі”, “віра”, “шанування батьків” та ін. Результати дослідження підтвердили гіпотезу, що значна частина сучасного українського студентства зорієнтоване насамперед на традиційні для нашого суспільства цінності. Але, з іншого боку, можливо, ця традиційність світоглядних настанов пов'язана із специфікою студентського контингенту НУДПСУ, який

переважно походить не з мегаполісів, а з української провінції, де краще, ніж у великих містах, збереглися звичаї.

Варто порівняти вищевказане дослідження з опитуванням, проведеним кафедрою соціології Львівського національного університету імені Івана Франка, предметом якого теж стали ціннісно-професійні орієнтації студентства. Автори дослідження зазначають, що, “для українських студентів гроші не відіграють пріоритетного значення. Вони посідають четверту рейтингову позицію (36,0%) і йдуть слідом за такими чинниками, як високий професіоналізм (45,9%), рівень освіти (41,5%) і талант (40,1%). Для львівського студентства пріоритетними ціннісними орієнтаціями виявилися: “мати хороших і надійних друзів” (37,6%), “кохання” (33,2%), “побудова кар’єри” (30,3%), “створення власної родини” (28,8%), “здобуття цікавої професії” (22,5%), міцне здоров’я (23,6%), самовдосконалення (21%) тощо. Складовою життєвого успіху є матеріальний достаток, який, на думку студентів, визначається такими умовами, як добре оплачувана робота або посада (найвищий рейтинг – 62,9%), хорошою освітою (друга рейтингова позиція – 42,7%). Не меншого значення в даній ситуації українськими студентами надається започаткуванню власної справи (третя рейтингова позиція – 27,8% від числа опитаних)” [7, с. 80-81].

Як бачимо, цінності студентів з різних регіонів України мають значну подібність. Студенти виявляють прихильність до традиційних українських цінностей, а також вказують на важливість для них кар’єри, сім’є, кохання, дружби, релігії, матеріальної стабільності. Зважаючи на отримані результати, виділимо дві цінності, які є магістральними в житті молодих людей: сім’ю і кар’єру. Щодо другої цінності, то завдяки навчально-професійній підготовці студенти здобувають знання за обраною спеціальністю, відпрацьовують вміння і навички на практичних заняттях з фаху. Проте жодна з дисциплін, спрямована на професійну підготовку майбутніх фінансистів, юристів, економістів, представників технічних спеціальностей не надає знань про найбільш важливі, ціннісні аспекти їхньої майбутньої життєдіяльності, з якими пов’язані їхні смисложиттєві орієнтири.

М. Михальченко та З. Самчук зазначають, що “системи цінностей... у сьогоdnішніх умовах зазнають активного впливу з боку не лише соціальних, але й економічних і психологічних чинників різної природи та сили дії. Ціннісні орієнтації, як і цінності, є важливим елементом внутрішньої структури особистості, її світогляду” [8, с. 79]. Світоглядний аспект знання молоді люди можуть розвинути, насамперед, завдяки освоєнню гуманітарних дисциплін. Йдеться про філософію, релігієзнавство, історію, соціологію, психологію та ін. Тому ні в якому разі не потрібно зменшувати обсяг навчальних годин, виділених на гуманітарну освіту українців. Підтримка елітою суспільства традиційних етичних імперативів у процесі модернізації соціально-економічної сфери є нагальною потребою сьогоdnення. У соціально-культурній політиці слід враховувати основні релігійні настанови, на основі яких протягом багатьох століть традиційно розвивалися і функціонували соціально-економічні інститути. В процесі затвердження рішень, які визначають пріоритети державної соціально-економічної політики, слід також враховувати культурно-історичні, ментальні та релігійні особливості регіонів нашої країни.

Висновки. Домінуюча в тому чи іншому суспільстві система цінностей в значній мірі керує процесами соціалізації особистості, формуванням її світогляду, специфіки її переконань і уявлень про добро і зло, що, в свою чергу, визначає виконання цією особистістю своїх професійних та інших громадських обов’язків. Гонитва за матеріальними цінностями призводить до втрати моральних орієнтирів (у традиційних суспільствах, переважно, релігійних), що наповнювали життя людей смыслом. Відчуження від традиційних цінностей, втрата національної ідентичності, зниження духовного розмаїття людства призводять до заглиблення кризи у духовній сфері, в тому числі і в Україні. Повне

копіювання усіх без винятку вестернізованих та секуляризованих цивілізаційних зразків з одночасним нехтуванням традиційних для нашої країни релігійних і національних цінностей може призвести до поширення морального нігілізму. Якщо духовні виміри буття: віра, любов, краса, добро і т. ін. будуть витіснені на периферію суспільного буття, то пріоритетними настановами стануть цінності прагматизму, індивідуалізму та гедонізму.

Успішне реформування соціально-економічної складової життя українського суспільства має супроводжуватися відновленням і поширенням традиційних для нашого народу релігійних християнських морально-етичних цінностей. Слід проводити соціологічні опитування та інші дослідження, спрямовані на оцінку трансформацій ціннісних орієнтирів молоді, щоб вчасно помітити можливі негативні зміни та адекватно на них відреагувати. Реформуючи освіту та виховання, слід передбачити систему заходів спрямованих на подолання відчуження молоді від традиційних українських цінностей. Серед заходів, що сприятимуть збереженню національних традиційних цінностей, автор статті вважає за необхідне посилення патріотично-виховної роботи та приділення більшої уваги викладанню гуманітарних дисциплін (збільшення годин, створення спеціальних курсів з філософії, релігієзнавства, історії, соціології, психології та ін.). Зміна аксіологічних пріоритетів дозволить інкорпорувати у світоглядні переконання молоді систему гуманістичних та патріотичних цінностей, а також сприятиме активізації їхнього творчого потенціалу.

Література:

1. *Панарин А. С.* Двуполушарная система мира: переосмысление дихотомии “Восток-Запад” / Александр Сергеевич Панарин // Глобальное сообщество: новая система координат (подходы к проблеме). – СПб. : Алетейя, 2000. – С. 157-168.
2. *Вебер М.* Протестантська етика і дух капіталізму / Макс Вебер. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
3. *Толстоухов А.* Глобалізація в гуманітарній сфері: протиріччя і чинники консолідації / А. Толстоухов // Персонал. – 2003. – № 3. – С. 13-18.
4. *Marsh Ch.* Russian Orthodox Christians and Their Orientation towards Church and State / Christopher Marsh. – The Journal of Church and State. – Vol. 46. – № 2. – 2005. – P. 545-562.
5. *Коваль Т. Б.* “Тяжкое благо”. Христианская этика труда (Православие, католицизм, протестантизм: опыт сравнительного анализа) / Татьяна Борисовна Коваль. – М. : Институт этнологии и антропологии РАН, 1994. – 278 с.
6. *Karayiannis A. D.* The Eastern Christian Fathers (A. D. 350-400) on the Redistribution of Wealth [Electronic resource] / Anastassions D. Karayiannis. – History of Political Economy, 1994. Vol. 26 (1). – P. 39-67. – Mode of access to the text : http://www.geocities.ws/karagiannis_anastasios/Dimosieuseis/29.pdf.
7. *Пачковський Ю.* Ціннісно-професійний контекст світоглядних орієнтацій студентської молоді (досвід українсько-польського соціологічного дослідження) / Ю. Пачковський // Український соціологічний журнал. – 2009. – № 1-2. – С. 79-95.
8. *Михальченко М.* Україна доби межичасся: Блиск та убозтво куртизанів / М. Михальченко, З. Самчук. – Дрогобич : Видавнича фірма “Відродження”, 1998. – 288 с.

Богдановский И. В. Изменение ценностных ориентаций: влияние глобализации и сопротивление традиций.

В статье противопоставляются традиционные ценности украинского этноса установкам потребительского общества. Отмечается, что интеграция в европейское сообщество требует принятия руководством нашей страны правильных решений, которые бы способствовали сохранению тех отечественных традиций, которые доказали свою практическую полезность, и распространению тех новых для нашего общества западных методов регулирования общественных отношений, которые доказали свою эффективность.

Ключевые слова: *глобализация, традиции, ценности, христианство, образование.*

Bogdanovskiy I. V. Change value orientations: the impact of globalization and resistance traditional.

In the article traditional values of the Ukrainian nation compared with the orientation of consumer society. Integration into the European community calls for leadership of our country right decisions, that

would promote the preservation of local traditions, that have proven their practical utility, and the spread of the new society to Western methods of regulating social relations that have proven effective.

Keywords: globalization, traditions, values, Christianity, education.

УДК 28:323.272(477.61/62)

Брилев Д. В.

ТРАНСФОРМАЦИЯ УММЫ В КОНТЕКСТЕ МАЙДАНА И ВОЕННОГО КОНФЛИКТА НА ВОСТОКЕ УКРАИНЫ

Статья посвящена трансформациям в украинском мусульманском сообществе, а также изменению отношения к украинским мусульманам со стороны общества в условиях социально-политического и военного конфликта в Украине в 2013-2015 гг. С позиции концепции Э. Геллнера о взаимосвязи национализма и исламского реформизма рассмотрены трансформационные процессы внутриукраинской уммы. Показаны возможные варианты дальнейшего развития событий, а также проблемы, с которыми могут столкнуться украинские мусульмане.

Ключевые слова: ислам в Украине, исламофобия, исламский реформизм, военный конфликт, Майдан.

События, происходившие в Украине на рубеже 2013 и 2014 года, и продолжающиеся до сих пор, вызвали радикальный пересмотр многих устоявшихся стереотипов, разрушение прежних общественных отношений и установление новых.

В значительной степени эта трансформация затронула и мусульманское сообщество Украины. В публичном пространстве Украины происходит интенсивная трансформация мусульманской тематики и затрагивающая всех украинских мусульман.

В своей статье я постараюсь показать, как с декабря 2013 года по настоящее время происходила актуализация “мусульманского вопроса”, как менялось отношение украинского общества к мусульманам Украины с негативного на нейтральное и даже умеренно-дружелюбное. Также я постараюсь показать как трансформировались отношения внутри украинской уммы, как на фоне общей радикализации общества в условиях вооруженного конфликта происходила легитимизация вооруженного джихада. В заключение я попробую показать возможные варианты дальнейшего развития событий, а также проблем, с которыми могут столкнуться украинские мусульмане.

Теоретической базой моего исследования стала концепция Э. Геллнера о национализме применительно к мусульманскому сообществу, сформулированная ученым в нескольких работах, базовой из которых является Muslim Society (1981), а также более поздние “Нация и национализм” и “Условия свободы. Гражданское общество и его исторические соперники” (1994). Апеллируя к идеи Макса Вебера о том, что становление капитализма (или индустриального общества) происходило параллельно с трансформацией религиозной этики и даже в значительной мере было обусловлено этой трансформацией, Геллнер распространил ее на ислам.

По мнению ученого, способы адаптации ислама к современному миру были не заимствованы у Запада, а найдены внутри самой мусульманской традиции в виде “официальной” или “пуританской” версии ислама, которая трансформировалась в мусульманский фундаментализм, схожий с протестантизмом. В то же время, “народный” или